

Приходько В. І.,
аспірант

Київського університету інтелектуальної власності та права
<https://orcid.org/0009-0003-0313-328X>

ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

THE CONCEPT OF PUBLIC ADMINISTRATION OF FORENSIC EXAMINATIONS IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY IN UKRAINE

У статті визначено, що публічне адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні – це система організаційно-правових заходів, спрямованих на забезпечення належного функціонування механізмів експертного оцінювання об'єктів інтелектуальної власності в рамках судових процесів, вона охоплює нормативно-правове регулювання, координацію діяльності державних органів, експертних установ та спеціалістів, а також моніторинг і контроль якості проведення експертиз відповідно до стандартів та норм, визначених законодавством України. Ця діяльність забезпечує об'єктивність, професійність та достовірність результатів експертиз, що є основою для ухвалення справедливих судових рішень у справах, пов'язаних з інтелектуальною власністю. Публічне адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні є важливим елементом механізму державного управління, спрямованого на забезпечення ефективного захисту прав, свобод та інтересів суб'єктів інтелектуальної власності. Аналіз концепцій, викладених у наукових джерелах, дозволяє сформулювати такі ключові положення: – публічне адміністрування, як зазначає є формою реалізації публічної влади через адміністративну діяльність, яка спрямована на задоволення публічного інтересу. У сфері судових експертиз це проявляється у забезпеченні належної організації, регулювання та контролю проведення експертиз; публічне адміністрування охоплює функції охорони, захисту, контролю та правозастосування, що є основою для забезпечення правомірної та ефективної діяльності суб'єктів у сфері інтелектуальної власності; – судові експертизи, спрямовані на дослідження специфічних для цієї сфери об'єктів, таких як літературні, художні твори, винаходи, торговельні марки, програмне забезпечення тощо. Експертизи забезпечують об'єктивність у вирішенні питань, що потребують спеціальних знань; – основними завданнями експертизи є визначення властивостей, вартості об'єктів інтелектуальної власності, оцінка збитків та аналіз економічних операцій щодо цих об'єктів; – публічне адміністрування у цій сфері включає діяльність державних органів і експертних установ.

Ключові слова: публічне адміністрування, судова експертиза, інтелектуальна власність, державне управління, права та свободи, охорона інтелектуальної власності, об'єкти інтелектуальної власності, нормативно-правове регулювання, експертна діяльність, авторське право.

The article defines that public administration of judicial expertise in the field of intellectual property in Ukraine is a system of organizational and legal measures aimed at ensuring the proper functioning of mechanisms for expert evaluation of intellectual property objects within the framework of legal proceedings, it covers regulatory and legal regulation, coordination of the activities of state bodies, expert institutions and specialists, as well as monitoring and quality control of expertise in accordance with the standards and norms defined by the legislation of Ukraine. This activity ensures objectivity, professionalism and reliability of the results of expertise, which is the basis for making fair court decisions in cases related to intellectual property. Public administration of judicial expertise in the field of intellectual property in Ukraine is an important element of the state administration mechanism aimed at ensuring effective protection of the rights, freedoms and interests of intellectual property subjects. Analysis of the concepts set out in scientific sources allows us to formulate the following key provisions: – public administration, as noted, is a form of implementation of public power through administrative activities aimed at satisfying the public interest. In the field of forensic examinations, this is manifested in ensuring proper organization, regulation and control of the conduct of examinations; public administration covers the functions of protection, defense, control and law enforcement, which is the basis for ensuring the lawful and effective activities of subjects in the field of intellectual property; – forensic examinations aimed at stud-

ying objects specific to this field, such as literary, artistic works, inventions, trademarks, software, etc. Examinations ensure objectivity in resolving issues requiring special knowledge; – the main tasks of the examination are to determine the properties and value of intellectual property objects, assess losses and analyze economic transactions regarding these objects; – public administration in this area includes the activities of state bodies and expert institutions.

Key words: *public administration, forensic examination, intellectual property, public administration, rights and freedoms, intellectual property protection, intellectual property objects, regulatory and legal regulation, expert activity, copyright.*

Актуальність дослідження. Розвиток сучасного суспільства та економіки України невід’ємно пов’язаний із зростанням ролі інтелектуальної власності як одного з ключових елементів конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. У зв’язку з цим забезпечення ефективного публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності стає важливим завданням, особливо у контексті судового захисту прав інтелектуальної власності.

Судові експертизи у сфері інтелектуальної власності є критично важливими для справедливого та об’єктивного розгляду справ у цій сфері. Проте, існують проблеми, пов’язані з правовим регулюванням, організацією та якістю таких експертиз, що вимагають удосконалення процесів адміністрування. В умовах інтеграції України до європейського правового простору постає необхідність адаптації нормативної бази та управлінських підходів до стандартів Європейського Союзу.

З огляду на вищезазначене, дослідження публічного адміністрування процесу проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні є актуальним. Воно спрямоване на виявлення прогалин у законодавстві та практиці, розробку рекомендацій щодо їх подолання, а також на забезпечення прозорості, ефективності та обґрунтованості рішень, які приймаються у сфері захисту прав інтелектуальної власності.

Наше дослідження має не лише теоретичне, але й практичне значення, оскільки результати можуть бути використані для вдосконалення процедур проведення судових експертиз і експертних досліджень в сфері інтелектуальної власності, покращення професійної підготовки судових експертів та підвищення рівня довіри до системи судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні. Такий підхід сприятиме посиленню захисту прав інтелектуальної власності, що, у свою чергу, стимулюватиме інновації, інвестиції та загальний розвиток національної економіки.

Огляд останніх досліджень. До певних питань публічного адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні звертали в свою увагу вчені правники: Ю. Битяк, В. Галунько, В. Данілов, П. Діхтієвський, О. Дорошенко, О. Єшук, О. Ключев, Н. Ковальова, Т. Коломоєць, С. Короєд, О. Костенко, П. Крайнев, В. Курило, О. Кузьменко, П. Лютіков, Р. Мельник, О. Орлюк, Е. Сімакова-Єфремян, С. Сливка, С. Стеценко, Л. Тимошик, В. Федоренко, О. Ястремська та ін. Проте вони питання аналізованої нами проблематики безпосередньо не аналізували, а звертали свою увагу на більш загальні, спеціальні чи суміжні виклики.

Мета статті. Формування теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо вдосконалення публічного адміністрування процесу проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні. Дослідження спрямоване на зміцнення правової та організаційної бази, що сприятиме справедливому вирішенню спорів у сфері інтелектуальної власності, підвищенню якості експертиз і забезпеченню довіри до судової системи.

Виклад основних положень. Публічне адміністрування за своєю природою спрямоване на досягнення остаточної мети механізму державного управління – ефективну реалізацію прав, свобод та охоронюваних законом інтересів. Діяльність людини, як носія прав та свобод, характеризується як правомірна та активна якщо відбувається безпосередня реалізація прав і свобод. А діяльність державних органів проявляється через здійснення функцій – охорони, захисту, контрольної, правозастосовної функції тощо [1].

Професор Галунько В., визначив термін «публічне адміністрування» як форму реалізації публічної влади – це адміністративна діяльність суб’єктів публічної адміністрації, яка є зовнішнім виразом реалізації завдань

(функцій) виконавчої влади, що здійснюється з метою задоволення публічного інтересу й негативно відмежовується від законодавчої судової та політичної діяльності [2].

Н. Кісіль, вважає що експертиза у сфері інтелектуальної власності досліджує специфічні саме для цього напрямку судової експертизи об'єкти – об'єкти права інтелектуальної власності. У рамках певного виду експертизи вирішуються питання, що потребують застосування спеціальних знань для визначення властивостей, ознак, закономірностей створення й використання відповідних об'єктів інтелектуальної власності, їх вартості, завданих збитків та економічних операцій щодо цих об'єктів. При цьому поставлені питання не можуть виходити за межі компетенції експерта та стосуватися з'ясування правових питань, вирішення яких законом віднесено до компетенції суду, слідчого або іншої уповноваженої особи [3].

Таким чином, публічне адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності є комплексною діяльністю, яка поєднує адміністративні, технічні, економічні та правові аспекти. Його основне завдання – забезпечити об'єктивність і якість експертних висновків, що слугують основою для прийняття справедливих судових рішень та захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Аналіз понять публічного адміністрування і судової експертизи у сфері інтелектуальної власності дозволяє зробити кілька ключових висновків. По-перше, публічне адміністрування слугує ефективним механізмом реалізації прав, свобод та законних інтересів громадян. Його основна мета полягає у забезпеченні захисту та охорони цих прав шляхом виконання відповідних функцій державними органами, як-от контрольна, правозастосовна та охоронна діяльність [4]. По-друге, визначення публічного адміністрування, запропоноване професором В. Галуньком, підкреслює його роль як форми адміністративної діяльності, що спрямована на задоволення публічного інтересу. Це визначення акцентує увагу на відмежуванні публічного адміністрування від інших видів діяльності державних органів, таких як законодавча чи судова. По-третє, специфіка судових експертиз у сфері інтелектуальної власності,

полягає у застосуванні спеціальних знань для оцінки правових об'єктів цієї сфери. Судові експерти працюють виключно у межах своєї компетенції, вирішуючи технічні та економічні питання, які не перетинаються із функціями суду чи слідчого органу [5].

На нашу думку, публічне адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні включає систему заходів, спрямованих на організацію, регулювання та контроль діяльності, пов'язаної з експертним дослідженням об'єктів права інтелектуальної власності для судових та адміністративних процедур, крім того воно спрямоване на створення умов для прозорого, об'єктивного та професійного проведення експертиз у сфері інтелектуальної власності, а також поєднує нормативно-правове регулювання, інституційну організацію та моніторинг якості, забезпечуючи ефективний захист прав суб'єктів права інтелектуальної власності та правову визначеність у судових процесах.

Для детального аналізу досліджуваної нами проблематики, слід здійснити аналіз чинного законодавства, тож згідно зі статтею 1 ЗУ «Про судову експертизу» судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [6].

Відповідно до статті 57 Закону України «Про адміністративну процедуру», для з'ясування обставин справи та надання їм оцінки, що потребують спеціальних знань, адміністративний орган у випадках, передбачених законом, призначає експертизу з визначенням експерта чи експертної установи та питань експертизи. Експертиза може бути призначена адміністративним органом з власної ініціативи або за клопотанням особи. У випадках, передбачених законодавством, адміністративний орган за результатами оцінки висновку призначеної ним експертизи може призначити додаткову, повторну або комісійну експертизу [7].

Відповідно до вищезазначеного, публічне адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні має забезпечити ефективну організацію, координацію та контроль за процесом експертного

дослідження, спрямованого на вирішення правових спорів, що виникають у цій галузі.

Вивчення положень законодавства, таких як стаття 1 Закону України «Про судову експертизу» та стаття 57 Закону України «Про адміністративну процедуру», дозволяє зробити кілька важливих висновків:

- судова експертиза є ключовим інструментом для вирішення спірних питань у судових та адміністративних процесах, що потребують спеціальних знань у різних галузях, зокрема в сфері інтелектуальної власності;

- законом передбачено механізм, за яким адміністративні органи можуть ініціювати проведення експертиз з власної ініціативи або на підставі клопотань зацікавлених осіб. Це дозволяє ефективніше вирішувати спори на досудових етапах, зменшуючи навантаження на суди; законодавство надає адміністративним органам право призначати додаткові, повторні або комісійні експертизи, що сприяє підвищенню об'єктивності та якості висновків експертів;

- у контексті інтелектуальної власності потрібні вузькоспеціалізовані знання, що висуває високі вимоги до кваліфікації експертів та створення спеціалізованих експертних установ.

Таким чином, удосконалення нормативно-правового регулювання судових експертиз, розвиток спеціалізованої інфраструктури та забезпечення високих етичних і професійних стандартів діяльності експертів є основними завданнями публічного адміністрування в цій сфері. Це сприятиме ефективному захисту прав інтелектуальної власності та підвищенню якості судових рішень.

Важливою проблемою у сфері наукового забезпечення стратегії інтелектуальної власності в університетах та науково-дослідних судово-експертних установах також є питання академічної гідності, чесності та справедливості. Як зазначає А. Мельниченко, є дві сторони проблеми академічної чесності. Перша – це порушення авторського права. За це передбачена юридична відповідальність. Але частіше, коли ми ведемо мову про академічну чесність, як зазначає науковець, то ми звертаємо увагу не на юридичні наслідки такого привласнення, а про морально-етичні, тобто про осуд людини, яка вдалася до таких дій, про засудження

подібної поведінки як такої, яку академічна спільнота визнає ганебною. Таким чином, друга складова – морально-етична. Безумовно, це речі взаємопов'язані. І зазвичай університети в США приймають кодекси честі, які ґрунтуються на морально-етичних, а не на правових засадах [8; 9].

Крім того, водночас, не зважаючи на це, існує проблема, що ані дослідники, ані науково-дослідні установи не мають стимулу для комерціалізації результатів своїх досліджень. Відомо, що чинне українське законодавство з прав інтелектуальної власності досі є суперечливим. Досить часто центральна виконавча влада визначає себе власником результатів досліджень, що проводяться за рахунок державного фінансування. Більше того, велика кількість дослідників взагалі не звітує про результати своїх наукових досліджень перед адміністрацією університету або науково-дослідної установи. Відомі факти, що також деякі дослідники намагаються не оприлюднювати свої винаходи, таким чином приховуючи, а не ділячись їхніми інноваційними деталями. Крім того, вартість закордонного або вітчизняного патентування для деяких дослідників є проблематичною і взагалі неприйнятною. Також сьогодні фактично відсутня чітка законодавча база для створення на базі українських університетів інноваційних підприємств (“spin-off”) [8; 10].

Аналіз світового досвіду державного регулювання процесу комерціалізації інтелектуальної власності та визначення перспективних ключових недоліків у цій сфері в Україні, дають підстави для визначення пріоритетних напрямів вдосконалення наукового забезпечення стратегії у сфері комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Найважливішими серед них є: розробка чітких механізмів нормативно-правового регулювання, а саме прийняття Кодексу про інтелектуальну власність та Інноваційного кодексу України; поєднання науки з виробництвом, що передбачає аналіз ринку, фінансування впровадження об'єктів інтелектуальної власності; створення інфраструктури впровадження результатів науково-технічної діяльності у виробництво; створення спеціальних комплексних структур, до функцій яких би входило: проведення експерт-

ної оцінки їх комерційного потенціалу, дослідження кон'юнктури ринку, надання новітнім розробкам фінансової підтримки, просування об'єктів інтелектуальної власності на вітчизняні та іноземні ринки, запобігання несанкціонованому використанню та розповсюдженню об'єктів інтелектуальної власності; створення національної системи підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з інтелектуальної власності [8; 11].

Відповідно до вище проаналізованого, можна визначити деякі аспекти вирішення актуальних проблем у сфері наукового забезпечення стратегії інтелектуальної власності в Україні:

- проблема академічної гідності має дві складові – юридичну (порушення авторських прав) та морально-етичну. Моральний осуд і формування академічної культури є важливими, але недостатніми без належного правового забезпечення. Світовий досвід, як-от запровадження кодексів честі у США, вказує на необхідність формування морально-етичних стандартів, які доповнюють юридичні норми;

- проблеми комерціалізації інтелектуальної власності в Україні чинне законодавство має численні суперечності, зокрема щодо визначення власників результатів досліджень, проведених за державні кошти. Відсутність стимулів для дослідників, висока вартість патентування та небажання оприлюднювати результати досліджень ускладнюють комерціалізацію інновацій.

Таким чином, ми вважаємо що для ефективної комерціалізації інтелектуальної власності та розвитку інноваційної діяльності необхідно:

- розробити чіткі нормативно-правові механізми, зокрема ухвалення Кодексу про інтелектуальну власність та Інноваційного кодексу;

- поєднати науку з виробництвом через аналіз ринку та фінансування впровадження розробок;

- заснувати національну систему підготовки спеціалістів з інтелектуальної власності.

Крім того, системний підхід до розвитку стратегії інтелектуальної власності в Україні має базуватися на поєднанні морально-етичних, правових, організаційних та економічних аспектів. Це сприятиме зміцненню академічної культури, стимулюванню інноваційної діяльності та забезпеченню конкурентоспроможності українських наукових установ.

Загалом, ефективність публічного адміністрування та проведення судових експертиз залежить від узгодженості нормативної бази, підготовленості експертів і їх здатності вирішувати завдання, поставлені перед ними, без виходу за межі компетенції. Ця система потребує подальшого вдосконалення для забезпечення прозорості й об'єктивності процедур у контексті європейських стандартів.

Висновок. Отже, публічне адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні – це система організаційно-правових заходів, спрямованих на забезпечення належного функціонування механізмів експертного дослідження об'єктів права інтелектуальної власності в рамках судових процесів, вона охоплює нормативно-правове регулювання, координацію діяльності державних органів, експертних установ та спеціалістів, а також моніторинг і контроль якості проведення експертиз відповідно до стандартів та норм, визначених законодавством України. Ця діяльність забезпечує об'єктивність, професійність та достовірність результатів експертиз, що є основою для ухвалення справедливих судових рішень у справах, пов'язаних з інтелектуальною власністю.

Таким чином, публічне адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні є важливим елементом механізму державного управління, спрямованого на забезпечення ефективного захисту прав, свобод та інтересів суб'єктів інтелектуальної власності. Аналіз концепцій, викладених у наукових джерелах, дозволяє сформулювати такі ключові положення:

- публічне адміністрування, як зазначає є формою реалізації публічної влади через адміністративну діяльність, яка спрямована на задоволення публічного інтересу. У сфері судових експертиз це проявляється у забезпеченні належної організації, регулювання та контролю проведення експертиз; публічне адміністрування охоплює функції охорони, захисту, контролю та правозастосування, що є основою для забезпечення правомірної та ефективної діяльності суб'єктів у сфері інтелектуальної власності;

- судові експертизи, спрямовані на дослідження специфічних для цієї сфери об'єктів,

таких як літературні, художні твори, винаходи, торговельні марки, програмне забезпечення тощо. Експертизи забезпечують об'єктивність у вирішенні питань, що потребують спеціальних знань;

– основними завданнями експертизи є визначення і оцінка властивостей об'єктів права інтелектуальної власності, оцінка розміру збитків від неправомірного використання та аналіз економічних операцій щодо цих об'єктів;

– публічне адміністрування у цій сфері включає діяльність державних органів і експертних установ. Ці суб'єкти виконують завдання з організації експертиз, контролю за їх якістю, підготовки кадрів та забезпечення дотримання законодавства;

– ефективне адміністрування у сфері судових експертиз забезпечує правову визначе-

ність, захист прав інтелектуальної власності та сприяє розвитку інноваційної економіки.

Загалом, публічне адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні включає систему заходів, спрямованих на організацію, регулювання та контроль діяльності, пов'язаної з експертним дослідженням об'єктів права інтелектуальної власності для судових та адміністративних процедур, крім того воно спрямоване на створення умов для прозорого, об'єктивного та професійного проведення експертиз у сфері інтелектуальної власності, а також поєднує нормативно-правове регулювання, інституційну організацію та моніторинг якості, забезпечуючи ефективний захист прав суб'єктів права інтелектуальної власності та правову визначеність у судових процесах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бінько І. Публічне управління і публічне адміністрування: співвідношення понять. Вісник АПСВТ. 2020. № 3–4. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_3-4_2020-41-47.pdf
2. В. Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. та ін Адміністративне право України. Повний курс. Підручник. Видання третє. Херсон. *ОЛДІ-ПЛЮС*. 2020. 584 с.
3. Кісіль Н. Сутність і зміст судово-експертної діяльності у сфері інтелектуальної власності. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2015. Вип. 15. С. 346–354. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpsek_2015_15_47
4. Науменко С., Золота Л. Особливості судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності в Україні та за кордоном. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2021. № 1. С. 223–235. URL: <https://doi.org/10.32353/khrife.1.2021.25>.
5. Федоренко В., Адлер О., Тимошик Л. Судова експертиза об'єктів права інтелектуальної власності в Україні. НДЦСЕ судової експертизи з питань інтелектуальної власності Мін'юсту. Київ. *Видавництво Ліра-К*. 2022. 196 с.
6. Про судову експертизу. Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 28. ст. 232.
7. Про адміністративну процедуру. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2023. № 15. ст. 50.
8. Біленчук П., Малій М. Концептуальні засади стратегії судово-експертних досліджень з питань інтелектуальної власності. Проблеми теорії та практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності (“Крайнівські читання”): Матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (12 грудня 2019 р. м. Київ); за ред. акад. НАПрН України О.В. Скрипнюка і проф. В.Л. Федоренка. НДЦСЕ судової експертизи з питань інтелектуальної власності Мін'юсту. Київ. *Видавництво Ліра-К*. 2019. 232 с. С. 27–40.
9. Мельниченко А. Політика академічної чесності: досвід університетів США. 2019. URL: <http://kpi.ua/code-info>.
10. Строгілопулос Джордж, Румпф Гудрун. Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. Том 3. Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. Київ. *Фенікс*. 2011. 76 с.
11. Дегтяр А., Гончаренко М. Зарубіжний досвід державного регулювання процесу комерціалізації інтелектуальної власності. 2020. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/ebook/db/2013-2/doc/4/01.pdf>.